

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni pr.

259, Ljubljana

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din,

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 21. septembra 1935.

U p r a v a: Kranj, Strossmajerjev trg št. 1.

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju

Predstavniki tiskarne France Uhernik, Kranj.

ing. t. št.

K vprašanju enotne slovenske fronte

Članki zadnjih števil v „Sloveniji“ o enotni slovenski fronti so vsakega, ki ga ni pokvarila politična psihoza zadnjih let in ki je ostal zvest svojim političnim načelom in pravičen v presoji slovenskega političnega trpljenja, izredno razveselili. Želim, da se ta smisel enotne slovenske fronte horizontalno in vertikalno čimprej razširi v vsem našem narodu in da se vsi „možje“ oklenejo te velike narodne naloge in ustvarijo v bližnji bodočnosti novo, mogočno organizacijo ki bo preokrenila dosedanjo žalostno usodo našega naroda in odločila o vrednosti našega bodočega življenja.

Sledeče vrstice niso namenjene razglabljanju potrebe in važnosti slovenske enotne fronte ali njeni notranji socialni in kulturni pomembnosti, ker sem prepričan, da je to danes že vsakemu jasno. Hočem le iz kroga svojih somišljenikov podati mnenje o potrebi čim prejšnje ustanovitve te organizacije in dodati neko posebno idejo, katero sem v dosedanjih člankih pogrešal.

Mislím, da se ne motim, ako trdim, da stopamo v dobo, ki bo odločilna za globino in višino našega političnega uveljavljanja v bodočnosti. Ta doba bo ravno tako važna, kakor ona iz leta 1918 in 1919, ko smo iz prevelikega navdušenja in neproučenega žrtvovanja pri zednitvi Srbov, Hrvatov in Slovencev v eni državi napravili mnogo osnovnih napak, ki so nam potem prinesle toliko razočaranj in trpljenja. Ta prihajajoča doba bo prav radi te okolnosti še odločilnejša, zato se moramo pripraviti in s sistematičnim organizacijskim delom ustvariti politično ogrodje, ki bo dovolj trdno, da z neomajno voljo in širokim razumevanjem zbere okoli sebe vse zdrave in neколеbajoče moči naroda.

Enotno slovensko fronto moramo ustvariti, ker si le s skupnim naporom vsega naroda moremo ustvariti eksistenčne bitne osnove naše kulturne, gospodarske in politične samostojnosti. Ta enotna slovenska fronta naj organizira vse narodne sile v svoji organizaciji le za tako dolgo, dokler nismo po ustavi dosegli vseh pravic, katerih moramo biti deležni kot samostojen narod. Dokler traja ta doba, zapostavimo vse posebne postulate poedinih političnih strank in socialnih skupin bodisi delodajalcev ali delojemalcev, kmeta ali delavca, svobodomisleca ali versko čutečega. Založimo do takrat vse borbe družabnega diferenciranja za bodočnost, ko si bomo brez škode za skupnost narodnega življenja zopet lahko privoščili notranje politična obračunavanja po doseženem cilju naše kulturne, politične in gospodarske samostojnosti.

Ta doba pa naj nas po tej skupni fronti dovede k še enem idealnemu cilju in izpolnitvi iskrene želje vseh gospodarstvenikov in odkritih politikov, to je k izmirjenju z našimi sosedi, s Hrvati. Po mojem mnenju je bilo največje narodno zlo, ko smo se nekako izneverili bratovskemu sožitju s hrvaš, narodom, ko smo se radi pregorečega političnega angažiranja proti jugu odtujili našim najbližjim sosedom, s katerimi nas vežejo narurne sile krajevnega, kulturnega in miselnega sožitja. Mi smo navezani eden na drugega, kakor veja na vejo enega drevesa. Naše trpljenje ne bi nikdar doseglo tega današnjega obsega, če bi vedno s Hrvati složno nastopali, če bi se vseh perečih vprašanj zaupali eden drugemu. Pozabimo v enotni slovenski fronti vse, kar je nas do danes razdvajalo, izbrisimo vse rekriminacije o zlu, ki smo si ga prizadejali eden drugemu. Ljudstvo samo

ne pozna tega nerazpoloženja.

Eno vprašanje, ki bo pri ustanovitvi enotne slovenske fronte precej kočljive narave, se mora takoj v početku razčistiti. To je, kdo naj prevzame iniciativo gibanja, kdo se naj loti organizacije, da bo delo našlo polno zaupanje v vsem narodu. Če pregledujemo politične tvorbe zadnjih deset let, vidimo pri vseh težke napake. Kjer se je slovenska misel najtrdneje ohranila, tam bomo morali iskati potrebno kombinatno možnost in sposobnost. Odkrito moramo priznati, da se brez dvoma nahaja v vrstah bivše in najbrže še neusahle Slovenske ljudske stranke večina slovenskega naroda. Priznati moramo nadalje, da je ta politična skupina najbolj organizirana in da ima najširši aparat za delo združitve vseh narodnih sil. Zato je po mojem mnenju v današnji zgodovinski dobi prav ta skupina najsposobnejša, da ji zaupamo to veliko nalogo. To bo izpovedal vsakdo, vsak nepripadnik, ako po svoji vesti in brez sebičnih političnih nakan presoja današnji položaj in obstoječe politične sestavine našega naroda. Poleg tega pa je politični voditelj te skupine neomadeževan politik, ki ne uživa samo zaupanja večine slovenskega naroda, ampak tudi spoštovanje pri poštenih pripadnikih drugih političnih skupin in ki je ena redkih političnih osebnosti, ki je tudi v srbski politični javnosti splošno spoštovana. To je kaj važen moment, ki ga ne smemo prezreti. Zato brez strahu in jasno izpovem, da je po mojem mnenju prav ta voditelj določen, da posveti svoje moči temu zgodovinskemu pozivu. Seveda le za dobro tega političnega zbiranja našega naroda, do tistega trenutka, ko si bomo zagotovili po ustavni poti svojo kulturno, politično in gospodarsko samostojnost v naši skupni državi. Ko bomo to dosegli, potem se bomo pripadniki drugih političnih naziranj zopet razšli na svoja nekdanja mesta in nadaljevali svoje posebne socialne, kulturne in politične borbe.

Janez Kocmur:

Malo popravka

Prispevek k slovenski politični zgodovini.
(Nadaljevanje.)

Da bi bil kdaj povabljen na sejo ali da bi se bil celo udeležil, o tem še govora ni bilo. Take izvolitve so imele samo formalen pomen: da se je v imeniku — zamašila vrzel. Kaj za to, če so tisoči hrvaških delavcev bili brez dejanskega zastopstva v vodstvu stranke!

Enako se je ravnalo s Koroško in v veliki meri tudi s Štajersko. L. 1909. za Koroško izvoljeni Franc Lahotnik istotako ni bil navzoč, in ga je prav tako, kakor Gabriča, komaj kdo poznal. Tudi on v resnici ni nikdar sodeloval v vodstvu stranke. Kaj čuda potem, če smo si bili popolnoma tuji in so l. 1909. — v mali posvetovalnici na mestnem magistratu ljubljanskem — zastopniki delavcev iz slovenskega dela Koroške odločno odklonili svojo priključitev k strokovnim zvezam v Ljubljani. Po desetletnem zanemarjanju dela v tem delu slovenske zemlje izid ni mogel biti drugačen.

Maribor, Ptuj, Slovenjgradec in sploh vsi kraji severno od Celja, ne izvzemši samo Celje, so pošiljali svoje zastopnike na zbere v Gradec in na Dunaj. Posebno Gradec je budno pazil, da je jezikovna meja stranke bila potisnjena čim bolj na jug. Jugoslovanska socialnodemokratska stranka je v popolnoma napačnem razumevanju mednarodne delavske solidarnosti opustila na severu marsikaj, kar stori bi bila njena dolžnost.

Ko je l. 1911. ali 1912. ustanovil Tokan po vzorcu kranjske „Vzajemnosti“ tudi za Štajersko in Koroško s sedežem v Trbovljah, je to naredilo pri celjskih „nemških“ socialnih de-

mokratih hudo kri. Na njihovo pritožbo, da se pojavlja na jugu separatizem, sličen onemu na Češkem, ki da ograža delavsko mednarodno solidarnost, sta obe dunajski centrali, politična in strokovna, sklicali v Celje skupno konferenco, ki se je vršila v zasebnem stanovanju „Pri zelenem travniku“. Kakšno važnost je pripisoval Dunaj pritožbi, se najbolj vidi iz imenika udeležencev. Navzoči so bili: od skupne eksekutive socialnodemokratske stranke v Avstriji njen tajnik Ferdinand Skaret iz Dunaja, glavni tajnik Državne strokovne komisije Anton Hueber iz Dunaja; od deželnih zastopstev političnih in strokovnih organizacij za Štajersko in Koroško u Gradcu Hans Muchitsch, Florijan Lindner in Mihael Kossel; od izvrševalnega odbora Jugoslovanske socialnodemokratske stranke in strokovnih organizacij na slovenskem ozemlju E. Kristan, Melhijor Čobal, Ivan Mlinar in še nekateri. Štajersko-koroško „Vzajemnost“ je zastopal Ivan Tokan, kranjsko pa jaz. Meneč, da so njihove koristi že dovolj zastopane po odposlancih iz Gradca, Celjanom Hueber in Skaret nista dovolila pristopa h konferenci. Za kaj prav za prav je šlo, smo zvedeli Slovenci šele po prečitaniu pisma, ki ga je imel s seboj Hueber. Glavna naloga, braniti obe „Vzajemnosti“, je pripadla meni. Kak formalen zaključek ni bil storjen, ali razpoloženje ob izidu je bilo: Status quo! O stvari se ni pisalo — da se ne bi vzbudilo pozornost Čehov; le „Gewerkschaft“, službeno glasilo državne strokovne komisije, je priobčila kratko ugotovitev o konferenci.

Važno se mi zdi tudi ugotoviti, da je v skupni eksekutivi na Dunaju zastopal Jugoslovanska socialnodemokratska stranka dolga leta sem od njene ustanovitve neki Lapuh, ki ga je poznalo na Slovenskem komaj par oseb. Druge stranke so imele v tem zastopstvu svoje naj-

boljše ljudi, slovenska pa neznanca, ki je bilo znano samo njegovo — ime! — Ker stranka v Istri in Dalmaciji sploh ni delovala, sem na IX. zboru (28. in 29. junija 1914 v Ljubljani) predlagal spremembo njenega imena v „Slovensko socialnodemokratsko delavsko stranko. Preimenovanje v „delavsko“ je bilo sklenjeno na moj predlog že na VIII. zboru (26. in 27. maja 1912 v Ljubljani), toda se stranka kljub temu ni nazivala „delavska“. Dopolnitev naslova s tem pridevkom sem utemeljil s tem, da sestavljajo stranko izključno le industrijski in obrtni proletariat in ker se dejansko ne bavi s kmečkim vprašanjem. L. 1914. je bil na priporočilo E. Kristana pridevek „delavska“ ponovno sprejet, „slovenska“ pa odklonjen.

Po teh uvodnih pojasnilih lahko pristopim k neposredni predzgodovini Tivolske konference. Na že omenjenem zboru l. 1909. je, govoreč o političnem položaju, E. Kristan dejal: „Jugoslovanska politika, če hoče biti narodna, ne sme biti ne hejslovanska, ne vseslovanska, temveč socialnodemokratska. V mednarodnosti je rešitev vsake narodnosti“. Potem: „S Turčijo se Avstrija pogaja, toda bolj kakor osmanska država se čuti z aneksijo prizadeta Srbija, ki nima zdaj nobenega upanja, da bi prišla po svoji zemlji do morja, kajpada ni pristen ves bojni krik, ki se zdaj razlega po Srbiji in njene pravice do Bosne in Hercegovine so zelo dvomljive. Tista historična prava, ki igrajo pri meščanskih državnikih velikansko vlogo, ker dajejo šovinističnim deklamacijam lep relief, so vedno problematična, ker ne more nihče povedati, zakaj bi bilo več vredno, sklicevati se na državna prava 14., kakor na ona 17. ali 12. stoletja. Po narodnem načelu nima združitve bosenskih Jugoslovancev z avstro-ogrskimi nič manj smisla, kakor bi ga imela s srbskimi“. Dalje: „Za nas je merodajno narodno nače-

Ker je „Slovenija“ započela to prepotrebno akcijo, je moralno obvezana, da jo nadaljuje, pogloblja in razširjuje. Žrtvujemo vsi in vsak po svoji moči, da bo „Slovenija“ dnevni glasnik tega pokreta, javni glasnik razuma in srca vsega slovenskega naroda. Naše 15 letno izkustvo nas bo utrdilo v skupni borbi z našimi brati in nas usposobilo, da bomo pravično pre-

sojali vse potrebe naroda, kar nam pred 15 leti ni bilo dano.

Zgodovinska doba slovenskega naroda nastopa. Ne naprtno si novega prekletstva s tem, da tudi to priliko zamudimo: bogve, če se nam še kdaj nudi prilika samoodločitve, tako ugodna prilika narodnega združenja.

Odperta rana

Največjo donosnost imajo železnice v Sloveniji, kakor posnemamo po zagrebškem „Ekonomistu“, namreč na 1 km 534.717 Din, medtem ko znaša ta donos na področju zagrebškega železniškega ravnateljstva 231.175 Din, na področju subotiskega 173.415 Din, belgrajskega 167.279 Din, sarajevskega 110.012 Din.

Pri tem je treba upoštevati, da ima Slovenija najmanj železniških prog, namreč samo 1146,8 km, področja belgrajskega ravnateljstva 2624,1 km, zagrebškega 2189,9 km, subotiskega 1900,1 km, sarajevskega 1465,2 km.

Dohodki posameznih ravnateljstev pa so bili v milijonih dinarjev takšne:

ljubljskega	435,7	ali v odstotkih	23,5
belgrajskega	438,9	ali v odstotkih	23,5
zagrebškega	507,9	ali v odstotkih	27,2
subotiskega	329,4	ali v odstotkih	17,5
sarajevskega	161,1	ali v odstotkih	8,5

Ali z drugimi besedami, železnic v Sloveniji je na primer več ko za polovico manj, kakor železnic na področju belgrajskega ravnateljstva, pa donajajo skoraj natančno toliko, kakor te, ni jih niti za dve tretjini železnic bogatega vojvodinskega ravnateljstva v Subotici, zato pa donajajo dobro tretjino več, kakor te.

Pri 8,2% prebivalstva prispeva Slovenija k dohodu od železnic celih 23,5%, torej skoraj četrtino. Ali spet z drugim besedami: dejansko pomagamo vzdrževati železniški obrat na jugu, in če bi tega ne bilo, bi ali lahko znižali tarife, ali pa bi privedli v drugi obliki našemu narodnemu gospodarstvu precejšen dohodek.

Zato pa se grade železnice po načrtu slavnih JNSarjev, ki sta ga izvajala seveda za njim tudi Jevtić in znameniti „ljudski ban“ za njim tudi slovenskega naroda dr. Marušič, z eno izjemo izven Slovenije, kjer bi bile donosne, v krajih, kjer niso donosne. In spet bo odtelal denar iz Slovenije drugam . . .

Odteka pa tudi na drugi način. Človek bi pričakoval, da se dobavlja vsaj za slovenske železnice obratni material, h kateremu spada v prvi vrsti premog, pri nas doma. Na ta način bi ostal pri nas v prometu in plodil naše gospodarstvo vsaj del tistega denarja, ki ga naše gospodarstvo odrajuje v eni ali drugi obliki železnicam.

Godi se pa ravno narobe. Železniška uprava pospešuje na vse načine premogovnike v Bosni in zlasti Srbiji na škodo naših. In če znižuje dobave, se godi to vedno ali popolnoma, ali pa vsaj pretežno pri slovenskih premogovnikih. Skozi leta že pošiljajo naši sestradani rudarji odposlanstva v Belgrad, naj bi se nehala s tem zniževanjem, skozi leta dobivajo obljube, da se bo „nekaj naredilo“, a vsa leta se še ni zgodilo drugega, kakor da se znižujejo dobave zmerom in zmerom znova. Pri tem se izgovar-

lo, ki je izraženo tudi v brnski resoluciji, medtem ko vidimo, da je bosenska socialna demokracija, ki se je pravkar ustanovila, zahtevala avtonomijo Bosne v zvezi avstro-ogrskih dežel. „Lahko je razumeti, če se zahteva avtonomija za prvi čas, da dobi narod v Bosni sam priliko, odločati svojo usodo. Toda nemo goče je, da bi trajno kaka socialnodemokratska stranka zagovarjala deželno avtonomijo, medtem ko zahtevajo druge narodno. Treba je torej, da se sporazumemo glede na to. Na takem sporazumu so interesirani tudi sodrugi na Hrvaškem, pa se mora na vsak način poiskati pot, ki vodi do njega“. In: „Pameten človek gotovo ne misli na to, da bi se nekega jutra zbudili vsi Slovenci kot Hrvatje ali pa nasprotno; lahko pa se pripravljajo tla bodoči celoti, ki postane ob zavednem delu lahko taka, kakršno hočejo dotične narodne skupine. Tudi jezik se razvija; saj vemo, da Slovenci danes ne govoré tako, kakor so govorili v osmem stoletju. V čem naj bi bila nesreča, če bi se razvoj reguliral v smerih, ki drže k enemu cilju? V dobi, ko nam vsa dejstva pričajo razvoj v velike skupine, se ne dá ta tendenca zatajiti v življenju narodov. In sorodnost jugoslovanskih jezikov je preveč očitna in predobro dokazana, da ne bi spoznali, koliko večja je korist, če zraste iz posameznih delov velika skupina, kakor pa če se vsak del prej ali slej izgubi v tujih. Smejemo se, planinskemu hrvatstvu, ilirstvu, itd., tudi se ne moremo ogrevati za veliko hrvatstvo ali veliko-srbsko hegemonijo, ampak kulturna skupnost vseh jugoslovanskih plemen, v kateri bi bila Slovincem odkazana prav važna vloga, ima pri rodne osnove in življenjsko moč ter je vredna našega dela“.

ja železniška uprava rada, da krije potrebe po premogu v prvi vrsti v lastnih, državnih rudnikih. Če pa pregledamo naročila premoga, pa vidimo, da so povprečno ostala ista tudi pri zasebnih premogovnikih v Srbiji. In razen tega vidimo še gospodarsko nezmisljenost, da prevažajo železniška uprava na leto v Slovenijo nad 5000 vagonov premoga na razdaljo okoli 800 km, prevažajo torej premog, ki je kupljen tudi od zasebnih rudnikov, ki ni tam nič cenejši in ki ga razen tega podražuje še dragi prevoz. Tako drag je ta prevoz, da trdi žel. uprava sama, da ni več gospodarski, ko je šlo za to, da bi dobavljali slovenski rudniki premog na take razdalje. Narobe pa seveda to gospodarsko načelo ne velja več, kadar je treba prevažati srbski premog za slovenske železnice.

V številkah je videti naša železniška politika takale:

V proračunskem letu 1929/30 je znašal delež premogovnikov v Sloveniji pri železniških dobavah 45,2%, leta 1930/31 samo še 29%, v letu 1931/32 se je sicer neznatno povečal na 31,2%, zato pa takoj naslednje leto spet padel na 27,8%, leta 1934/35 je spet padel na 27,6%, letos pa na 25,3%.

Mesečno so dobavljali trboveljski rudniki v proračunskem letu 1928/30 75.000 ton, lani sa-

mo še 29.200 ton, torej v petih letih samo še tretjino.

Med tem so se pa na primer zvišale samo v enem letu dobave rudnikov v dravski banovini od 38.520 ton na 40.320 ton, v moravski banovini od 30.730 ton na 33.100 ton, v zetski banovini od 2.850 ton na 3.350 ton.

Zanimivo je, da znašajo te zvišane dobave srbskih rudnikov 4670 ton, torej skoraj natančno toliko, za kolikor so se znižale v istem času dobave rudnikov iz Slovenije, namreč od 36.920 ton na 32.320 ton, torej za 4600 ton.

Socialna plat te gospodarske politike za Slovenijo je pa tale:

Leta 1925 so prejemali naši rudarji na mezdah še 185 mil. din., leta 1929 še 168 mil. din., lanskega leta pa samo še 68 mil. din.

Število zaposlenih rudarjev pa je padlo od 8977 v letu 1929 na 4636 letos. Popolnoma je torej prišlo ob kruh 4341 rudarjev. Pa tudi zaposleni rudarji delajo povprečno komaj polovico delavnih dni, kar kažejo najbolj nazorno zgoraj navedene številke o znižujočih se mezdah prejemkih.

Nacionalni jugoslovenci so sicer tolažili naše rudarje, češ boste pa dobili delo zato v Srbiji. Ali kakor vse, kar prihaja od te strani, je bila tudi ta tolažba neresnična. Kajti rudniki v Srbiji ne potrebujejo novih delavcev. Če je pa kateri pisal ponje, je bil to tak, ki ni plačeval rudarjev v denarju, ampak z boni, mezde pa je ostajal dolžan. Kakšno je bilo to plačevanje z boni, pa vemo: denarja delavec sploh ni nikoli videl, potrebščine je moral kupovati drago v podjetniškem konsumu in niti delavski nemiri niso mogli zboljšati razmer. Skratka, delavec pri teh rudnikih je pravi suženj.

To je danes ena izmed hudih ran, iz katerih krvavi slovensko gospodarsko in socialno življenje. Pokazali smo nanjo stvarno in trezno, da ne prenaša niti tajitve niti olepševanja. Ena izmed ran je, a ni edina in še najhujša ne.

Ljotičevci in centralizem*

Ljotičevi maloštevilni prijatelji iz Slovenije, katere so „Bojevniki“ tako korenito odstranili iz svojih vrst, ko so si samovoljno prilastili vodstvo in hoteli zavesti slovenske „Bojevnike“ v fašizem, so naprosili glasilo „Zbora“ „Otdadžbino“, da jim pojasni svoje centralistične težnje in svoj jugoslovanski nacionalizem.

„Otdadžbina“ se je res njihovemu klicu v član ku „Vsakemu svoje“ odzvala, toda nad vse klavrno. Zvijta se kolikor le more, vendar ji vse skupaj prav nič ne pomaga, kajti iz njenega pisanja je kljub ovinkarjenju po polnoma jasno, da ne priznava samostojne individualnosti slovenskega naroda. Ves čas samo govori o nekem imaginarnem „celom narodu“, o različnih delih „narodnog velikog tela“, o raznih „klasah, staležih, pokrajinah, plemenih in verah“, ne omenja pa z besedico niti slovenskega niti niti hrvaškega niti srbskega naroda. Ljotičevce namreč „taista smetaju oni koji hoće svaku različnost da proglašaju za samostalnu celinu, te koji hoće, pojedine različne delove narodnog velikog tela, bez obzira na veliku celinu, da naprave nekim samostalnim celinama“. Po slovensko (citirali smo nalašč v srščini, da nam ne bi kdo očital, da smo povedali po svoje in tako kaj podtaknili) bi se to pošteno povedalo takole: Smo proti samoupravi slovenskega kakor hrvaškega in srbskega naroda, katerih obstoja sploh ne priznavamo, ker so to samo „delovi“ nekega nedoločene „narodnog velikog tela“.

Kakšno je torej stališče „Zborovcev“ do teh „različnih delova narodnog tela“, to pa nam naj pove znameniti izrek:

in necessariis unitas,
in dubiis libertas,
in omnibus caritas.

Prav radi priznamo, da je to načelo zelo lepo seveda, če ga pravilno razumemo in tudi po njem ravnamo. Kajti tudi mi smo v tistem, kar je potrebno, za edinstvo, v istem, kar je različno, za svobodo, v vsem pa za ljubezen, — toda pri tem se ločimo korenito od „Zborovcev“. Mi namreč odločno priznavamo — in iz tega sledi izvajamo vse svoje ravnanje — dejstvo slovenskega, hrvaškega in srbskega naroda. Zato smo nujno proti slehernemu centralizmu in za samoupravo, ker je le tako možna enotnost v potrebnem, resnična svoboda v različnem, v vsem pa ljubezen, to se pravi moški in odkritosrčni sporazum med jugoslovanskimi narodi, v korist vseh in ne na škodo tega ali onega.

Kdor pa kakor „Zborovci“, nalašč ali iz zaslepljenosti ne priznava tega osnovnega dejstva, je nujno za centralizem in proti koristim jugoslovanskih narodov ter države in ga moramo zato najodločneje zavrniti kot škodljivca.

Sicer pa jemlje sestavku sleherni vrednost nejasnost in nedoločnost, s katero odgovarja na vprašanja, ki se jih stavlja sem. Tako na pr. odgovarja na vprašanje takoimenovanega „edinstva“: „Mi smo za enotnost, pa tudi za

centralizem v tem, kar je potrebno in bitno, v tistem pa, kar to ni, smo za svobodo“.

Res si je težko misliti bolj prazen in puhel odgovor, kakor je ta. Kajti ni ga menda človeka, ki bi ne bil za enotnost v tem, kar je potrebno, pa magari z Botokudi v južni Ameriki ali Papuanci v Avstraliji. Za odkritje te fenomenalne modrosti pač ni bilo treba ustanavljati „Zbor“. Res ne vemo, kje je večje, ubošvo misli: pri članstvu „Zbora“ ki take modrosti sprejema na uvodnem mestu svojega lista, ali pri njegovih duhovnih očetih, ki spričo te velikanske umske in moralne stiske ne samo slovenskega, ampak tudi srbskega in hrvaškega ljudstva ne vedo na osnovno vprašanje državne biti drugega odgovora, kakor bi ga dala natančneje in boljše tudi Kramer ali Uzunović.

Kajti vprav v tem je stiska in izvor vseh neštetihih stisk pri nas: da se še do danes nismo mogli zediniti, kaj je potrebno za enotnost in kaj ni potrebno. Zediniti pa se spet nismo mogli, ker so nam na vse zahteve ljudstva v zadevi svobode prihajali jugoslovanski „državniki“ s podobnimi publicami s kakršnimi nam streže „Otdadžbina“. Sicer pa „Otdadžbina, če že ne ve pa vsaj sluti zakaj sme le frazariti zakaj ne sme povedati, jasno in v vseh podrobnostih določeno, v čem je potrebna enotnost in v čem ni potrebna. Zakaj če bi povedala, bi samo poudarila svoj lastno fašistično-slanovsko bit, ki po svojem bistvu ne more biti drugačna kakor centralistična samodržavna, posilna. In za svobodo bi ne ostalo nič, še prijazne besede ne.

* Sestavek je bil spisan še v začetku julija t. l., a ga iz vzrokov, ki smo jih že navedli nismo mogli priobčiti prej.

Za enakopravnost našega jezika

(Dopis)

Mislím, da nisem edini, ki ga peče vprašanje enakopravnosti našega jezika in ki čuti globoko sramoto, da smo Slovenci v tem pogledu tako brezbržni. Gotovo ni vaša krivda, da o tej stvari niste več in odločneje pisali, a upam, da so časi minili, ko nismo smeli poudarjati pravic, ki so nam zagotovljene po osnovnih državnih zakonih. Zato pričakujemo, tudi od vas, da zanaprej večkrat spregovorite o tej zadevi.

Prav nič ne bi škodilo, če bi si včasih poklicali v spomin odločno in žilavo borbo za pravice našega jezika v Avstriji. Takrat smo se prav dobro zavedali, da je ljudski jezik kot uradni jezik simbol narodne svobode in ni samo pogoj kulturnega napredka, ampak tudi politične in gospodarske samostojnosti. Zato smo se tako trdovratno potegovali za uveljavljanje slovensčine v uradih in šolah, zato smo zahtevali slovenske napise na javnih poslopih, sloven-

ske tiskovine, slovenske uradne rešitve. Jasno nam je bilo, da s širjenjem tujega jezika prihaja k nam tuj uradnik, tuj podjetnik in delavec ter odjeda kruh domačinu. Trd je bil ta boj in le korak za korakom smo napredovali in tudi ne povsod. Vendar smo s svojo doslednostjo marsikaj dosegli, saj smo celo vojaške oblasti prisilili, da so morale v občevanju s slovenskimi občini upoštevati slovenski jezik.

Po prevratu je takrat slovenščina zavladovala v vsem javnem življenju in v vseh uradih v slovenskem delu države. Zdelo se nam je, da je boj v tem oziru dobojevan in da so nam našli narodne pravice za vselej zavarovane. Postali smo malomarni in popustljivi. To malomarnost pa smo prikrivali in opravičevali z videm neke svetovne velikopoteznosti in strpnosti. Dejansko pa se je za njo skrival samo stari čut manjvrednosti nasproti tujemu jeziku in tuji gospodi. Koliko nemških agentov prodaja pri nas svoje blago in se samozavestno kreta med nami, ko da bi bila milost, da govori z nami v svojem jeziku! Dosti je še obrtnikov, ki se ne potrudijo, da bi se priučili našemu jeziku, kljub temu, da že leta prebivajo med nami; ni malo tveganje, ki nam ponujajo svoje blago, ne da bi se jim zdelo vredno, da svoje reklame tiskajo v slovenščini. Med njimi so celo posamezne slovenske tvrdke. Tu se kaže naša stara napaka, naša hlapčevska narava, ki brez notranjega in zunanega odpora sprejema taka izzivanja. Zato pa smo tam, kjer smo. Ne gre zgolj za zunanost in malote. Na nobenem področju ne čutimo posledice te svoje popustljivosti bolj, kakor na gospodarskem.

Srbščina in hrvaščina nam nista tuja jezika, kakor nemščina, vendar se nasproti njima premalo zavedamo, da je tudi slovenščina državni jezik. Nobeden od državnih jezikov nima po zakonu privilegirane položaja. Enokopavnost državnih jezikov pa se smiselno in po zdravi pameti ne da drugače razlagati, kakor tako, da je ljudski jezik na svojem področju tudi prvenstveni uradni jezik, bodi da je to srbščina, hrvaščina ali slovenščina, da velja torej ljudski jezik tako za zunanje kot za notranje poslovanje uradov, za tiskovine, napise, uradne odloke, sklepe, oglase itd. Če se slovenščine ne upošteva tako, kakor bi se morala, smo pač sami največ krivi, sokrivi so deloma naši uradniki, največ pa protiljudski režimi in njih priganjanci med slovenskimi politiki. Ne pričakujemo od drugih, da nam bodo dajali pravice, če jih sami zametujemo.

Slovenske zastopnike v današnji vladi čaka v tem oziru obilo posla. Mislim, da ima slovenski davkoplačevalec pravico zahtevati, da dobi plačilne naloge v slovenskem jeziku, da ima naš preprosti človek pravico zahtevati na pošti, na železnici ali kjerkoli tiskovine v jeziku, ki ga razume, in da nam nihče ne bo oporekal, če zahtevamo, da imajo uradi, namenjeni izključno slovenskemu ljudstvu, slovenski napis, da se izdajajo vsi odloki, razpisi, vse naredbe namenjene našemu ljudstvu tudi v njegovem jeziku, da občuje državni namesteneč na naših tleh z našim ljudstvom v njegovem jeziku, kakor se to godi drugod v državi. Vse to se ob sebi razume, če je naš jezik enakopraven državni jezik. Če nam bo kdo oporekal, more biti to le kak slovenski inteligent, ki se je že zdavnaj odtujil ljudstvu. Če je on brez narodnega ponosa, naj nihče ne misli, da ga ne pozna naše ljudstvo. To ljudstvo živo čuti vsako zapostavitve svojega jezika in si ga po svoje razlaga. Najbrž pravilno.

Pričakujemo od sedanje vlade, da bo zakon smiselno izvajala in klicala na odgovornost tiste uradnike, ki namenoma izrivajo ljudski jezik iz urada in ga kajkrat nadomeščajo z neko popačeno „jugoslovenščino“, ki ni ne srbščina, ne hrvaščina, najmanj pa slovenščina in mora žaliti jezikovni čut vsakega kulturnega človeka. Če danes bi opozorili samo na jezikovno prakso pri državni železnici v področju naše direkcije. Naj bi se pregledale vse tiskovine, vse okrožnice, navadne in zaupne, vsa službena navodila železniškemu osebju, tudi javni oglasi na železničnih postajah. Še te dni sem čital na neki slovenski postaji v hrvaščini pisano javno opozorilo postajnega načelnika. Ni še dolgo tega, ko je na slovenski postaji nek sprevodnik, bivši nemškutar, poučil službujočega uradnika, ki je odpravljal vlak, da se ne pravi „odhod“ ampak — „odlajak“. Vprašajte slovenske železniške uslužbenke nižjih kategorij, ki ne znajo drugega jezika kot slovenskega, kako razumejo razne službene poslovničke in instrukcije in kaj si mislijo, ko se morajo s težavo učiti namesto znanih slovenskih tehničnih izrazov razne tujke neslovenskega izvora.

Spoštovanje materinščine je znak kulturnega in narodno zavednega človeka. V tem oziru se mora pri nas še marsikaj spremeniti. V prvi vrsti je potrebno, da obračunamo s tistimi elementi med nami samimi, ki dajejo vsem protislovenskim in protiljudskim stremljenjem potuho in so naša največja nesreča. Če bomo v svojih zahtevah edini, moramo z njimi tudi prodreti.

Znižanje plač

Državnim nastavljenecem so spet znižali prejemke. Vedno se je še pokazalo, da tako zniževanje nima tistega uspeha, ki ga pričakuje proračunski mehanični računar. Kajti povezanost v družbenem gospodarstvu je tako tesna in globoka, da je popolnoma nemogoče, vzeti enemu sloju ali stanu, ne da bi zaradi tega zgubilo gospodarsko ravnotežje toliko in toliko drugih slojev in stanov. Ti drugi prizadeti stanovi kajpada prenašajo gospodarski sunek naprej in navsezadnje je celotno narodno gospodarstvo prizadeto. Stiska pa, ki bi naj se bila na stroške enega sloja ali stanu omilila, je postala še večja.

Začarani krog . . . Tudi s slovenskega kulturnega stališča je vsako tako zniževanje škodljivo. Kajti prizadeti so z njim zlasti tisti ljudje, ki so po večini najboljše kupci slovenske knjige, ki še vedno obiskujejo gledališče, koncerte, delajo v kulturnih društvih itd. Vsi ti bodo hočeš nočeš morali bolj ali manj opustiti svojo kulturno dejavnost.

Pripomnili bi samo še, da je zniževanje največje pri srednjih uradnikih in upokojevcih. Kajti medtem ko prve skupine skoraj nič ne izgube, bo znižanje v srednjih in nižjih, zlasti pri plačah in pokojninah od 1500 do 2500 Din precej občutno.

Na vsak način pa je res, da so JNSarji zadnji, ki bi imeli pravico, kaj prigovarjati temu zniževanju. Zakaj vprav oni so bili tisti, ki so zavozili deloma s svojo nesposobnostjo, deloma s svojo korupcijo državno in narodno gospodarstvo, da ne ve, ne kod ne kam. Sicer se pa „nacionalni“ režimi prav tako niso nič pomišljali, zniževati plače, če jim je kazalo.

In dobro bo tudi če se prizadeti zavedo, da je nacionalistični centralizem tisti, ki mu je bil logičen in neogiben posledek zenačevanja naše slovenske življenjske ravni s tisto na jugu naše države. Zenačevanje ki ni moglo biti in ne more biti spričo razmer nikoli nič drugega, kakor stalno zniževanje naše kulturne in gospodarske ravni za nedogledne dobe . . .

H koncu pa naj še obnovimo svet, ki smo ga že sami nekajkrat napisali, ki tudi sicer ni nov, pa je navzlic temu še zmeraj resničen, kakor je bil prvič. Namreč pregled, stvaren in po načelnih vidikih izvršen pregled pokojnin in upokojevcov. Znano je kako so zlasti jugosloveni, kadar so bili v vladi upokojevali na veliko in drobno. Na veliko svoje politične pripadnike in prijatelje. Tem so priznavali vsa mogoča službena leta in vse mogoče „službene položaje“, da so jim preskrbeli rento na stroške davkoplačevalcev. In takih ni malo v breme države, kakor samoupravnih teles. Posebno spretni jugosloveni so si znali zagotoviti pokojnino celo v „pogodbah“. In danes dobivajo lepe prejemke iz javnih dajatev, zato da se še lažje posvečajo donosnim političnim in drugim kupčijam.

Na drobno so pa upokojevali jugosloveni svoje politične nasprotnike. To so bili po večini ljudje, voljni dela, v najboljših letih, ki jih je upokojitev tvorno kajpada hudo zadela, kajti njihova pokojnina zadostuje po navadi le za životarjenje, ki pa po drugi strani prav zaradi velike množine precej obremenjuje javne blagajne.

Tu bi bila prilika za popravilo financ in odstranitev krivic hkratu. Vse upokojitve je treba pregledati, z zakonom razveljaviti razne „pogodbe“, sposobne upokojence pozvati v službo nazaj, nesposobnim pa ali sploh vzeti pokojnino, če bi zanjo ne imeli pogojev, ali jim pa kvečjemu priznati tisto, ki jim gre glede na njihovo službena leta in njihovo sposobnost.

Zlasti to slednje je važno in neizvedljivo brez odločne volje.

OPAZOVALEC

Sloveni in Jadranska straža.

„Glas Naroda“ piše:

O idejah JS pri nas ni treba več razpravljati, saj ta organizacija nikjer v državi ni tako močna kakor v Sloveniji. „Izveštaj glavnog odbora JS“ za IV. glavno skupščino pravi, da ima podmladek JS v Sloveniji že blizu 100.000 članov, vendar pa navajamo raje število članstva iz zaključka, kjer so pregledno objavljena števila vseh oblastnih odborov. Vseh 19 oblastnih odborov po vsej državi ima 76. 102 odrasla člana in 104.270 članov podmladka, ljubljanski in mariborski oblastni odbor imata skupaj 16.538 odraslih članov in 67.907 članov podmladka, zato se nam čudno zdi, da nista poročila teh najagilnejših dveh oblastnih odborov v državi objavljena v slovenščini, ko so vendar poročila drugih odborov deljena na cirilico in latinico. Prav čudno mora zadevi slovenskega člana, ko vidi pri splitskem odboru, ki ima glavno besedo o tem, le 3391 odraslih članov in samo 1998 podmladka, a pri vseh odborih z delokrogom ob Jadranu, torej na Cetinju, v Dubrovniku, Splitu in na Sušaku samo

7846 odraslih in 3597 članov podmladka.

Če se zdi to „Glasu naroda“ čudno, se pa še malo ne zdi čudno nam. Kajti vse skupaj je samo dosledno izvajanje tiste politike ki so jo začeli jugoslovenski nacionalisti v „Narodni odbrani“ in drugod, da je namreč treba slovenščino, tiho in postopno „likvidirati“. In s temi ljubeznivimi „likvidatorji“ slovenstva so bili miselni očetje „Glasu naroda“ v prav tako tesnih stikih, kakor n. pr. Kramer, prav tako so trobili v strnjjenih vrstah z njimi o „nacionalnem“ edinstvu, in še enkrat ni bilo slišati, da bi se jim bili kedaj uprli, na kakšnem takem zborovanju seveda, kjer bi bil njihov upor in odpor imel pomen in smisel. Mimogrede, ponižno in šepetaje so v kakem domačem listu sicer povedali, da se „povsem ne strinjajo“ z našimi „likvidatorji“. Ali še med vrstami je lahko bral vsak, da tega ne mislijo tako zares, da pač tako pišejo, ker se morajo ozirati na bolj lahkovorne ovčice med svojimi pripadniki. Sicer so pa z vsem svojim političnim ravnanjem pokazali, da so zvesti „nacionalni“ sodelavci raznih Bulatov in Kičovičev.

Za Slovence pa naj ostane vodilo: V vsakem društvu zahtevati brezpogojno enakopravnost slovenščine, že celo pa v društvih, ki imamo v njih morebiti celo večino. Saj vendar ne bomo vzdrževali organizacij, ki nas malijo ali celo bijejo po nas!

Pa še nekaj. Znano je, kako gospodarijo nekatera društva na jugu z društvenim, torej tudi našim denarjem. Plačan predsednik, plačan tajnik, društveni prostori po mogočosti „pri rejeni“ za stanovanje kakega upravitelja organizacije, potovanja na društvene stroške in tako naprej! Ne vemo kako je pri Jadranski straži v tem pogledu. Ali vendar ne bo škodovalo, če si ogledajo zastopniki slovenskega članstva razne postavke in izdatke in jih reducirajo na nogibno potrebno mero. Kajti za denar našega obubožanega ljudstva gre, in vsakdo ve, da plačujejo prispevke za „podmladek“ starši, dostikrat dovolj siromašni in večko dovolj obremenjeni z drugimi dajatvami za svoje otroke.

„Figarstvo“

Najbolj se poznajo ljudje, ki so dolgo sedeli pri isti skledi.

Pa da ne bi spoznali ljudje okoli Kramarja tistih okoli Marušiča!

Nekajkrat smo že opozorili, kako bi zlasti „Glas naroda“, glasilo dr. Marušiča rado pred javnostjo zatajilo njegovo JNSarsko preteklost. Dr. Marušič je bil prav tako v tej slavni stranki, kakor na primer dr. Kramer. In navdušeno je govoril o njenih „načelih“ in njenem „programu“. Dokler je pač ta stranka seveda imela kaj besede.

Pa so prišle volitve in vrednost JNSarskih delnic je padla čez noč na ničlo. Dr. Marušič se je hitro znašel. Že v volilnih govorih je dvomil, če bo jugoslovenska nacionalna stranka po volitvah sploh še obstajala. Tista stranka ki je nastala baje tudi po Marušičevem prepričanju po enodušni volji jugoslovenskega naroda. Bo pač tako, jugoslovenskega ljudstva je sicer precej, jugoslovenov pa kar neverjetno malo. „Jutro“, ki mu je ozivljenje JNS edini up v trdem boju za politični in tvorni obstoj, kajpada jezi to izmikanje. Zato ne zamudi priložnosti, da bi ne povedalo ljudem okoli Marušiča in Puelja nekaj resnice. In kar raztogotilo se je, če se hoče delati njihov dnevnik, ko da bi jih vsa zadeva sploh ne brigala!

„Glasilo gg. Marušiča in Puelja je v nedeljskem uvodniku ponatisnilo demagoške „Slovenčeve“ napade na JNS in režime pri katerih je stranka sodelovala. In jim je pristavilo tole: „Te „Slovenčeve“ konstatacije so naslovljene na naslov, ki se nas ne tiče.“

Ta je pa lepa. Res težko si je misliti večje figarstvo, kakor se kaže v teh besedah. . . . Pa pride „Glas naroda“ in zabeleži te napade tako, kakor da jim ni kaj ugovarjati, potem pa se jih otrese, da se ga vse to nič ne tiče. Pri tem pa so njegovi gospodarji in krušni očetje ves čas, ki se nanj nanašajo „Slovenčevi“ napadi, imeli v svoji oblasti bansko upravo, so ves čas aktivno sodelovali v vladi in je eden med njimi, kolikor nam je znano, še danes predsednik JNS.

Prav ničesar ni treba pristaviti tem ugotovitvam.

Res, prav nič ni treba pristaviti, tako očitna in jasna je vsa stvar. Kvečjemu to, da je neka doslednost Kramerjevih ljudi odkritosrčnemu človeku bolj simpatična, kakor pa skrivnica, ki se grede v njej politiko Marušičevi pripadniki.

„Slovenske tirole“

Rudolf Badjura vabi v „Jutru“ na delo za cestno zvezo med Selško in Bohinjsko dolino. Če in za koliko je ta cesta res potrebna, ne bomo tu obravnavali, čeprav se nam zdi, da vprav ceste s hrupnim avtomobilskim prometom odbijajo resne, prave prijatelje gorske narave. In ne škoduje, če poudarjamo zmeraj in zmeraj znova, da vodijo že danes pri nas ceste tako

globoko v osrčje gora, kakor ne zlepa kje drugje, in morebiti kmalu ne bomo imeli gorskega koticika, ki v njem ne bodo motile prirodne tišine avtomobilske troblje. To pa vsaj za resnične prijatelje narave niso idealne razmere.

To samo mimogrede. Opozoriti moramo na nekaj drugega. Badjura imenuje ta res lepi del slovenske zemlje „slovenske Tirole“. Čemu? Ali hoče označiti s tem kakšno posebno podobnost? Potem je beseda skozi in skozi ponesrečena, kajti prav na Tirolskem bo pokrajinsko podobnost s tem delom Julijskih Alp težje našel, kakor kjerkoli drugje. Kajti podobnosti prav nobene, še take komaj kakor recimo z Apenini, Pirenejami ali Albanijo.

Ali pa hoče označiti z njo mikavnosti in lepoto pokrajine? To se mu bo še manj posrečilo, kajti tistemu, ki Tirolske ne pozna, mu ta oznaka nič ne pove, tistemu, ki jo pozna, pa še — mnogo manj. Za enega ko drugega dišijo take oznake le preveč po — hotelski in letoviški reklami.

In še z drugega načelnega stališča moramo zametavati podobne označbe. Kajti le preveč spominjajo na tiste začetniške, ponižne čase v našem kulturnem življenju, ko smo mislili, da odpremu Prešernu pot v srca slovenskega ljudstva, če ga imenujemo slovenskega Petrarca, Jenka slovenskega Heineja, Koseskega slovenskega Schillerja. Pa sta našla prva dva to pot, četudi se slovensko ljudstvo še brigalo ni, kdo je Petrarca in kdo Heine, in tretji je ni našel, ker nam pač nič povedati ni imel.

Mislimo torej, da bodo naše pokrajine in planine prav tako lepe, mikavne, privlačne, pa če jim tudi ne vzdavljemo tujih etiket. Tisti pa, ki jih hoče predstaviti ljudstvu, naj raje to stori s stvarnim in resničnim opisom. Če bo dober — in Badjurov je mestoma dober — bo dosegel svoj namen brez nepotrebnih prilastkov. Če bo po slab, mu pa tudi taki prilastki ne bodo pomagali.

Belgrajski list „Javnost“, ljubljansko „Jutro“ klobase, kostanj in dravobanska kultura.

Čeprav sta pretlela že dva meseca, odkar se je oglašil neki belgrajski list z imenom „Javnost“ zaradi dravobanstva, ki ga je hotelo nekaj ljudi pri nas zanesti v slovensko oblikujočo umetnost ter slovenstvo v oblikujoči umetnosti izbrisati, naj vendar omenimo to zabavno zadevo. Zdi se nam namreč, da je kdo iz Slovenije izmed tistih, ki so navdušeni za dravobansko umetnost in ki so krstili „Društvo likovnih umetnikov dravske banovine“, spravi stvar v belgrajsko „Javnost“. „Jutro“, ki je priobčilo Saša Šantla sestavek, v katerem je Šantel trdil „da realne Slovenije danes nikjer ni“, je seveda takoj, ko se je oglasila belgrajska „Javnost“, ponatisnilo z veseljem modrost iz „Javnosti“, seveda „slovenoborcem“ po svojih mislih v poduk, v resnici pa v zabavo in smeh. „Javnost“ je pisala, da imajo v Belgradu samo „Združenje likovnih umetnikov“ in nič več, da so v njem organizirani zraven Srbov tudi Hrvati in Slovenci ter da do danes ni padlo nikomur v glavo da bi dal temu belgrajskemu društvu ime srbsko ali „jugoslovensko“, ker ne bi napravil srbski naslov nikogar za boljšega Srba kot je

že. „Javnost“ je dejala tudi, da bi bilo treba že vendar kedaj pustiti ozke okvire preporodnega patriotizma“, ko se ni moglo osnovati niti društvo kostanjarjev ali klobasarjev, da se ne bi imenovalo „društvo srbskih kostanjarjev“ ali društvo slovenskih klobasarjev“. Ljubljanskemu „Jutro“ je ta duhovitost „Javnosti“ bila močno všeč, ker jo je ponatisnilo brez vsake pripombe. Nam pa ne in z nami vred ne nikomur, kdor ve, da so resnične duhovne ustvaritve izraz samobitnosti naroda, ki jih je ustvaril. Za kogar so kostanj in klobase ali pa tudi česenj in čebula enako vredne dobrine kakor sadovi umeinosti, je res vseeno, kaj in odkod je vsebina duhovnih vrednot ali pa če te vsebine sploh ni ali pa če sploh nima narod duhovnih ustvaritev in če jih ravno slovenski narod ne bi imel, ko so bile pred leti že kranjske klobase separatiščne. Sicer pa imajo v Belgradu samo „Združenje likovnih umetnikov“ ne pa likovnih umetnikov donavske banovine, ko v Ljubljani. Tu vedno obstoji „Društvo likovnih umetnikov dravske banovine“ in je Saša Šantel še vedno odbornik slovenske „Narodne galerije“. Prav je, da se „Jutrove“ simpatije za modrosti „Javnosti“ pogrejejo, ko v zadnjem času v „Jutru“ beremo tuitam že besede „slovensko vprašanje“ in „slovenski človek“.

Jubilej „Družbe sv. Cirila in Metoda“.

Spomladi l. 1885 so bila odobrena pravila slovenske obrambne družbe sv. Cirila in Metoda, tako da je ta najstarejša slovenska narodno-obrambna organizacija praznovala te dni petdesetletnico. Predsednik ustanovnega odbora je bil Luka Sretec, udje pa Tomo Zupan, Ivan Murnik, Dr. Jože Vošnjak in Ivan Hribar. „Družba sv. C. in M.“ je imela namen reševati slovenske otroke pred neškim „Schulvereinom“, ki je razpregal svoje mreže posebno na severni slovenski meji in pa pred italijanizacijo na Primorskem. Izmed ustanoviteljev živita danes le še njen dolgoletni predsednik prelat Tomo Zupan, čegar ime je bilo dolgo let skoraj tisto kot „Druž. sv. C. in M.“ in pa Ivan Hribar. Tudi odlični Cirilmetodar Ivan Vrhovnik je že pod zemljo. „Druž. sv. C. in M.“ je po večletnem prizadevanju vendarle postala narodna obrambna organizacija, ki je združevala vse Slovence brez razlike, dokler ni nekaj let pred svetovno vojno Dr. Gregor Žerjav s svojimi pripadniki na obnem zboru, ki ga je družba imenovala vedno skupščina, v Boh. Bistrici, vseslovensko družbo strankarsko prebarval. „Družba sv. C. in M.“ je veliko storila za slovensko ljudsko šolstvo v Trstu, ter je večino svojih precejšnjih sredstev obračala v prid slovenstva na Primorskem. Na Koroškem je skrbelo za slovensko šolstvo „Koroško šolsko društvo“ v zadnjih letih pred svetovno vojno samo. Po koncu vojne je „Druž. sv. C. in M.“ nekako utihnila. Lastnih šol, kjer jih je imela prej ne more več imeti. Kakor posnemamo po družbenem koledarju za l. 1935, je izdala l. 1934 za slovensko šolstvo, prosveto in kulturne namene 168.698,70 Din, za podpore šolam, učila, božičnice itd. za 138.513,75 Din. Podpirala je šolstvo naseverni meji. Vsega premoženja ima „Dr. sv. C. in M.“ čistih 2.447.764,09 Din, izdala je leta 1933 skupaj 651.201,01 Din, dohodkov

je pa imela 671.751,01 Din. Ima zraven različnih skladov, ki so ji jih zapustili dobrotniki (največji sklad iz zapuščinskega sklada Dr. Jakoba Pirnata Din 645.661.— Din) tudi posestev vrednih 642.700 Din (največji sta posestvi v Trstu, ki je vredno 300.000 Din in v Ljubljani, vredno 200.000 Din), znaten dohodek 113.263,21 D. je imela od raz., poleg tega od podružnic 139.958,85 Din in iz raznih prejemkov 292.696,80 Din. Potrebno bi bilo, da bi bili v odboru „Družbe sv. C. in M.“ sami izraziti Slovenci in da bi skrbelo za slovenski poudarek tudi v tuzemeljstvu n. pr. v vprašanju šolskih knjig itd. da bi ohranila tisto svojo tradicijo časa, ko je bila ustanovljena. O „Družbi sv. C. in M.“ bomo še izpregovorili o priliki.

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Državno tožilstvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti št. 49 ilustriranega tednika „Das illustrierte Blatt — Frankfurter Illustrierte“, ki izhaja v Frankfurtu.

Ljubljanski veliki semenj je za letos končan. Vodstvo tega semnja zna delati veliko reklamo. V resnici slovenska trgovina nima od teh semanjih prirediteljev toliko dobička kot bi kdo mislil. Ljubljanski trgovci, se celo pritožujejo, da ob semnju manj prodajo kot sicer, tudi mali gostilničarji pravijo, da iztočijo manj kot sicer, ker se evičkarji zbirajo zvečer na semnju, kjer je vse zadosti gostiln in restavracij. Ljubljanski veliki semenj živi od domačih ljudi, vzdržuje se s slovenskim denarjem. Zato in ker je veliki semenj v Ljubljani in razstavlja predvsem Slovenci, bi bilo treba da je semenj tudi na zunaj popolnoma slovenski. To pa ni. Napisi: „Pušiti zabranjeno“, namesto „Kaditi prepovedano“, „Pomorsko vazdušno plovstvo“, namesto „Pomorsko zrakoplovstvo“, „Modeli ratnih brodova“, namesto „Modeli bojnih ladij“ itd. so viseči na letošnjem ljubljanskem jesenskem semnju, ki so ga imenovali v slabi slovenščini kakor že vsa leta „velesejem“. V neki večji restavraciji s kozaško godbo so lomili natakarij prav korajžno „jugoslovanščino“. Sploh bi bilo zadosti, če bi vodstvo ljubljanskega velikega semnja priredilo vsako leto en sam semenj, ne pa enega spomladi enega jeseni, pa tistega res tako, da bi koristil slovenski trgovini in dal poudarek slovenskemu gospodarstvu in navezal zveze s tujim svetom.

„Kaj hočemo, in česa nočemo“.

V članku s tem naslovom se je v določitvi pojma „narod“, vrinila pomota. Pravilno bi moralo stati: Narod nam je najvažnejše, na naravnih (ne pravnih!) osnovah po skupni zgodovinski usodi ustvarjeno in povezano duhovno in kulturno občestvo, ki se zaveda svoje individualne biti.

V istem članku more odpasti v stavku, ki pravi, kako je izvajanje načel integralnega jugoslovenstva neprestano žalilo naš „narodni“ ponos, narekovaj pri predzadnji besedi.

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj.

n-g.

Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega

(Nadaljevanje.)

Žalostno je to, da se ne odstranijo ti stari trši, ki so videti, kakor bi se v njih ne bila pretakala nikdar življenjska sila. Da se ne odstranijo ti stari tršli trši iz mladega gozda, ki so škodljivi in nepotrebnji, no... tako je življenje in v tem je izražen napredek.

Pokvarjena vest — to je najstrašnejša napaka človeka, ki ga pretvarja v pravo krvoločno zver in v neverjetnega zločinca. Nikjer ne najdete strašnejše stvari, kot so brezvestni ljudje. Brezvestni ljudje prekašajo s svojimi hudodelstvi najbolj grabežljive zveri, kajti oni imajo človeško zunanost in so zato še mnogo bolj nevarni. Človek, ki je pretrgal zvezo s svojo vestjo, ki ne pozna več častne besede, za katerega ne obstaja več morala in ki ne izbira sredstev v borbi proti svojim nasprotnikom, predstavlja najbolj pokvarjeno osebnost, ki nima več mesta v pošteni in vestni družbi. To so ljudje, o katerih pravi ljudstvo, da so pokvarjeni do mozga. To so pravi „gamini“, tako v književnosti, v časnikarstvu, kakor v politiki. To so ljudje, ki širijo smrad na vse strani. V političnem življenju je število teh ljudi naravnost velikansko. Politične stranke se nahajajo po obilici teh ljudi na prvem mestu. Ako trpi „zemljedelska“ zveza zaradi prevelike osebne morale svojih členov, to je od viška morale, potem trpijo vse ostale politične stranke v Bolgariji zaradi pomanjkanja morale svojih členov. Korupcija, koterijstvo, strankarske strasti, odvetnikaštvo, trgovaščina, karierizem

itd., vse to je tako ponižalo moralo političnih strank, da so se po pravici zagabile vsem poštnim in vestnim ljudem. Ne oporekamo dejstva, da najdete v vseh strankah tudi vestne in poštene ljudi, vendar pa so ti ljudje v teh strankah v manjšini in bi jih lahko prešteli na prste. Večina njih je sprta s svojo vestjo in se giblje v življenju brez vsakega moralnega kompasa. Tako pri levičarskih kot pri desničarskih strankah vlada demoralizajoči zli duh. Značilno je, da povzročata strankarska zloba pri tako imenovanih levih strankah veliko razpadanje morale pri posameznikih.

Ne bomo našli hujše napake kot pa je pokvarjena vest. Spustiti se v razgovor z brezvestnim strankarjem se pravi, vreči kamen na kup gnoja.

Stanovske organizacije.

(Pisano v ječi.)

Kakšne so nove družbene politično-gospodarske združbe? Kratko rečeno: to so stanovske organizacije. V srednjem veku se je ljudstvo delilo v toliko vrst stanovskih skupin, kolikor vrst poklicev je obstajalo. Največji del današnje družbe je obdržal svoj stari poklic: obdelavanje zemlje. Ta del predstavlja kmečki stan. Drugi del današnje družbe predstavlja podelovalne poklice: obrt, industrija itd. To sta obrtni in industrijski stan. Tretji del je prevzel v svoje roke izmenjavanje dobrin med posameznimi gospodarskimi stanovi. Ta del predstavlja trgovinsko-posredniški stan itd. V današnjem času zaslužijo pozornost družbe samo naslednji najštevilnejši in najvažnejši stanovi: 1.) kmečki, 2.) obrtni, 3.) delavsko-najemniški, 4.) industrijski, 5.) trgovski in 6.) uradniški. Razumljivo je, da se družba v naprednejših

deželah deli še na več manjših in važnejših stanov, vendar pa se bodo v bodočem redu borili med seboj z jasno obeleženim in razvitimi zastavami samo gori omenjeni stanovi. Ostali stanovi, kot prehodni, ničevni ter maloštevilni, se bodo priključili enemu navedenih stanov.

Brez dvoma se je zvršila diferenciacija gornjih stanov v toku daljšega časa. Prvobitni in najstarejši stan je kmečki stan, ki je prvotno opravljal tudi funkcije vseh ostalih, mnogo pozneje nastalih stanov. Še danes lahko vidimo kmeta, ki opravlja največji del opravil vseh ostalih stanov sam. Vendar pa moramo priznati, da je v dandanašnji družbi nepogrešljiv tudi obrtni, industrijski in trgovski stan. Kar se tiče uradniškega stanu bi pripomnili, da je ta stan do izvestne stopinje posledek nekdanje vojaške kaste, ki je nekdanj uzurpirala pravice naroda in začela razpolagati z njegovo usodo. Ta stan je na drugi strani tudi posledek razširjene vekovne organizacije, katero so narodi ustvarili iz velike potrebe, po velikem preseljevanju narodov.

Ti stanovi nadaljujejo še danes svoj razvoj, razvivši se v svojih naravnih mejah, in v obliki samostojnih skupkov v proizvodnji. In žive, ker jih vzdržuje tisto življenje, ki jih je priključilo na beli svet po sili neogibnosti in po sili novih in hitro se razvijajočih se potreb.

Vsakemu je jasno, da bo obstajal kmečki stan prav dotle, dokler bo obstajala zemlja in njeno obdelovanje. Kmečki poklic predstavlja osnovo današnjega politično — državnega reda. On je mati in angel — hranitelj vseh ostalih stanov. Kmečki stan je vir, iz katerega tečejo potoki, reke in iz katerega je nastalo morje: obrtni stan, industrijski stan, trgovski stan, delavsko-najemniški stan itd.